

Հետևեալ յօդուածը թեպէս երկար է,
բայց կարեւոր եւ ուշադրութեան արժանի
ըլլալուն պատշաճ դատելոյն, ք մասնաւոր
յաւելուածով մը հրատարակել:

ԳԱՐԱԿԷՕՄՐԻԿԱ ՆԻ ՍԱԼՄԱԹՕՄՐԱՌԴ. ԹԱ-
ՂԵՐՈՒ ԱՅՍՈՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ Ի՞ՆՉ
ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԻ

(Ի)ձէ որ շարժումը յառաջդիմում թեան
 նշան է ըսողները կան, անտարակոյս զորա-
 ւոր եւ խորունկ համոզումը մը վրայ կ'ընթեր-
 նող շարժումը անխաբիւր եւ, ոչ թէ այն
 աննպատակ եւ աննշան խլրտումները, ու-
 ռոնք աւելի կ'ընթերցուի գիւրգիւրդորք բնու-
 թեանն յառաջ կուգան, խլրտումները ու-
 ռոնք կեդրոնի մը շուրջ կուգան, չեն դառնար,
 հայտն անորոշ նպատակի մը համար երեւան
 կուգան այն շարժման մէջ ուղղակի շահ ու-
 նող մարդերու թիւաբաշխումը եւ աղ-
 զեցումները առկա է Գարակիւթի միակի եւ
 վարձարժեքով գիւրգիւրդ թողարկող
 այսօր կը նպատակ — ինչ կուգէ, ինչ է իւր
 շարժման նպատակը — Կարգ մը մարդը
 զորք պարագայում եղած է Շատման համար
 Աւետիս անուն անձը, լատին տարիէ 'ի վեր
 այս թաղերու բազմամարդ ժողովուրդը
 թմրութեան ու քունի մէջ պահելու ամեն
 ջանք ըրած են, այս ժողովուրդը բոտ մե-
 ծի մտին համար ապուհեալ ու շփոթ
 բարդանայ, իւր կեանքը նախապետական
 ժամանակներու կեանք է, հասարակայնի
 գործերու մասնակցի ըլլալու մեծ փափագ
 մը չէ ցուցնող միշտ, իւր ճշմարիտ շահե-
 լուն վրայ ունեցած դաշտապարտ շատ ա-
 նորոշ է եւ իւր գործերը ինքնին կառու-
 փարելու համար հարկ եղած բաւականու-
 թիւնը ըմպած է երկար ժամանակեայ ան-
 տարակոխութեան, ինչ է դարձաւ յառա-
 ջադիմութեան սղին մասամբ թափանցած է
 այս աղետ ժողովուրդի մէջ, առանց իւր
 դիտակցութեան, մանաւանդ թէ ընդդէմ
 իւր կամքի մուտ դառած է այն իւր մէջ,
 Անահայտ վատահոլութիւն ունի ըսինքն
 ձեռքը վրայ որոնք դարձաւ զոտաւժա-
 ւանգած են այս ժողովուրդին առաջնոր-
 դութիւնը Այս ժողովուրդը լրագրի կար-
 դաշտաւ չի սիրեր, սրովհետեւ կարգաւ
 պէտք մը չէ երեւցած իրեն համար, Եր-
 սերունդը գրեթէ ըրորովին կը թուանէ
 եւ դատարարութեան գլուխ կը դնուի
 այսօր, բայց եւ այնպէս իւր պարտքն
 վիճակին դիտակցութիւնը իւր տկար է իւր
 մէջ, ղեկը ամէն 'ի վեր խումբ մը աղ-
 յայտն աղետ ոգիէ մը շարժեալ ուղեցին
 միացեալ թաղերուն դպրոցները բարեկար-
 դեւ, այս նպատակն հասնելու խորհրդով
 ուսումնական ընկերութիւն մը կազմեցին
 որ թաղեցոյ մէջ ընթերցասիրութիւնը տա-
 րածելու եւ դպրոցներու բարեկարգու-
 թեանը վրայ հոկոմէ նպատակ ունէր, սոյն
 ընկերութիւնը իւր մէջ է կազմուած հոգա-
 բարձութեան մը յանձնեց դպրոցներու
 ուսումնական տեսչութիւնը, հոգաբարձու-
 թիւնը արիւրար ձեռք զարկաւ, այս գոր-
 ծին սրտ մէջ կը պարունակուէր ժողովուր-
 դի ապագան, բանակցեցաւ նախորդ թաղ
 խորհուրդի հետ որ յօտարակամ յանձնեց
 իրեն այս հոգը, Կարեւոր ուսումնական
 անունը միայն իւր դպրոցներու մէջ, իւր
 շնորհիւ միայն կար դպրոցներու մէջ, իւր
 ստատուներ փոխուեցան եւ փոքր դասա-
 տուներ յաջորդեցին անոնց, հոգաբարձու-
 թիւնը դպրոցներու դռներն ներս մտած ա-
 տեն ասոց ունեցած վիճակը նկարագրեւ
 անկարելի է, միայն մէկ երեւութիւն մը
 յիշել հոս բաւական կը համարուի, վրան դի
 անկարելի կրնայ գարաբար մը առը մնաց-
 ծին վրայ :

Ողբարարձութիւնը ստուգելը դր վայժ-
սունքի չափն աշակերտներ որոյմէ մէկ լքանին
վեց աման 'ի վեր, մէկ լքանին մէկ տարբէ-
ր 'ի վեր եւ մէկ լքանին աւ երկու տարբէր 'ի
վեր Գաղաթէօմիւսէն դպրոցը կը յաճախէ-
ն եւ կառավարչին վկայութեամբ քերաւ-
կանութեան սկիզբունքները կուսանէին ,
գեւեւ եւ ոչ հնդեկով կարծաւ գիտէին ,
վասն զի միտան անդին ժամանակնէն տը-
րապ տեղը անցնանքու համար դպրոց կեր-
թան եւ հնդաւն եղեր , վասն զի այն աղայալ
ծնողքը քունքի մէջ կը խորհան եղեր , վասն

դի արդայոյ դպրոցը երթնար ծնողայոյ վրայէն բերա մը վերցնելու միայն նպատակ ունի եւ զեբ, վասն զի դպրոցը Կոթայի Կոթայի մ'է եւ զեբ թէ՛ ծնողայ թէ՛ Թաղական խորհուրդի եւ թէ դատաւորներու համար, Հողաւաճարածութիւնը անմիջական անորինութիւն մ'ըլլաւ այս տղայոց համար, բայց այս եւ զեբնութիւնը պիտի մնայ միշտ բարձրագոյն բառա բողոքող Թաղեցւոց անհոգութեան եւ անտարբերութեան դէմ, Հողաւաճարածութիւնը կարճ միջոցի մէջ բաւական յաջողեցաւ իւր ջանքերու մէջ իւր պաշտպան լինելու թեան գործակցութեամբ, Ապաւան ասեւ զեբնցի կերեւել, եբ Թաղ խորհուրդներու օրինակով վերակազմութեան ինքիւր երեւան եկաւ, Թաղերու յառաջագոյն եւ ուղղակի կուսակցութիւնը ձեռնող քաղաքականութիւն մը ձեռք առաւ նոյն ատեն, քաղաքականութիւն մը որ շատ սուղի նստաւ իրեն այսօր, Այսինքն չուղց իւր ներդրուածութիւնը ունենալով Թաղ խորհուրդի մէջ, Խաւս է որ իւր անշարժականութիւնն մանաւանդ թէ պատուոյ ետեւէն վաղող չըլլալով ուղեց ցոյցներ իւր այս ընթացքի մէջ, բայց եւ այնպէս մեծապէս սխալեցաւ, վասն զի յետագոյն կուսակցութեան պարագլուխներն քաղաքացի եղաւ որոնք արձակ համարձակ սկիզբն գործել, խորտակ եւ վերջապէս իրենց արբանակներու օգնութեամբ յաջողեցան թաղական պաշտօններութիւնը ձեռք ձգել, Յետագոյն կուսակցութիւնը իւր հինօրեայ ճարտիկութիւնը ձեռք առաւ, բայց այս բանակին դուրս մը կը պակսէր, եւ այն ալ պատրաստի դաւա՛ Շումոնան ձեան Աւետիս արա ամուն անձը որ քան տարիէ ի վեր թաղերէն հեռու բնակութիւն հաստատած, բայց իւր Գարակեօմբիկի եւ Ալաւնթիմուրդցի գործակիցներու հետ շարունակական յարաբերութեան մէջ էր, որ Գարակեօմբիկի երեւոյցներն հետ պակասած կը կարծէր ինքզինքը, հաճեաւ այս կուսակցութեան ուսանողներութիւնը այս անգամ ալ յանձն առաւ, Ոմանք կը հարցունեն թէ Շումոնան ձեան ինչպէս կրցած է իւր բաղմոքինակ արարքներու հակառակ թաղեցւոց մէջ մասն համակրութեան իւր վրայ անվտիտիս պահել, անշուշտ կուզեն իմանալ այս հետաքրքիրները թէ այս մարդը անշուշտ առաքելութիւն մ'ունեցած է որով կրցած է իւր պակասութիւններն մուցնել, կուզենք դիտարկել այս բարեմիտներու հետաքրքրութիւնը:

Համոտման Աւետիս տղան հեղ եւ խոնարհ բնաւորութիւն մ'ունի, այնչափ հեղ որ Յովնանեւ Աստուծոյ անունը լատին սուրբին կը նմանի, այնչափ հեւուէ դուռորութենէ որ քրիստոնէականքը առաքինութեամբ կը հաւանի արուեստաւորի մը, խառնուե՛նէ Սեբոթիանի մը, թուրքմարանք Ձթիան Գաւորեանի մը խորհուրդ հարցնէր : անարգանք եւ նախատինք ազդեցութիւն չունին իւր ֆէթէ հոգւոյն վրայ : հայոյէ՛ իրեն դէմ եւ նա պիտի յորդորէ գրեւը որ սրտիդ բոլոր լեղին թափեալ որպէս զի սիրտդ իջնայ : դիտէ թաղեցններուն պէտքերը : դիտէ նաեւ որ ուսումի խաչնե՛նք եւ արաւաքնե՛նք տղուն համար մեծ կարեւորութիւն չունի, մանաւանդ թէ կողքէ որ Գաւորեանի օրինակցւող միանուլ աշտինս ուխտաւորներու ձիւրու սանձը բռնել եւ ստակ շահել սորվին :

Համառանձան Աւետիս աղբն շատ բա-
րեգալաւ է . մանաւանդ թէ Եկեղեցւոյս
է . շատոց համարած է որ իւր կեանքը
Վարսիէօմիլիկ Եկեղեցւոյն նաւերումն է
յառուած ուստի Պաշտօն . նուազանդ իւ-
տէն զարմ լիալա նաւով երթալու ատեն,
նաւուն յառաջը յամառնթեմա՝ զա-
ւարժ լիալա ուղղուել չ'աղբ, եւ Պաշտօն
նաւահանդիտար կը դառնայ . Աօի անշուշտ
Առտում ալեկ յայանութիւն մ'է, եւ մահ-
կանացու մը չի կրնար ուրանալ զայն . Շմա-
ռանձան հարուստ է, բայց հարաւորութիւ-
նը արհամարողէ՝ Վարսիէօմիլիկ եւ Սա-
մաթօմիլուդի միացեալ թաղերու Պաշտօն
թաղի հետ միութիւնը արդիւնէւ համար
108000 զուրուշ կը լիաննէ, թէ եւ զա-

որակէ օմիլիւկէ եկեղեցոյն սեպահական ստա-
կըն եղած ըլլայ այս դուռմարը : Շամոտան-
ճեան դիտէ ապառաժ սիրտերը մեղմացը-
նելու հնարք, ո՛չ մէկ զօրութիւն մը կարող
է իւր իշխանութեան , հեղուքեան մը կոտորէ-
մըրոսեան առջին դիմանալ իւր կոտակից-
ները կը ճանչեն իւր այս անման ձիւքը-
րըն եւ առաքինութիւնները, ուստի չեն ու-
շեր թողուլ զինքը, թաղական վերջին
ընտրութեանց մէջ յաջողած են Ա. քուէ-
արկութեամբ 105 եւ Բ. քուէարկութեամբ
155 քուէ վառախցնել իրեն : Սըրազան
Պարտիարըն խորհրդական Գեր. Սիմէն եւ
պիտիկարտը հասան մտածութեամբ իւրջա-
ւանութիւնը տուած է Շամոտանճեանի պաշ-
տօնէութեան հաստատութեանը : Վլադ. Բա-
ժէնի վրէժ Զեէ կրէ լաւին առածը . Զայն
Բաղդադ յայն Ասորո՞ծոյ կրէ հայ առածը .
բայց պիտի ըսուի որ Շամոտանճեան եօթ
տարիէ ի վեր Սըրազանի մտնուէ հեռացած
է . պիտի ըսուի որ Սահմանադրութեան
Գործադիր Յանձնաժողովոյ հրահանգն է
թէ . Ամէն ազգային որ թաղի մը մէջ պան-
դուխտ կամ հէւր չէ , թաղեցի պէտք է
համարուիլ . պիտի ըսուի որ Շամոտանճեան
Եննի Գաղտնի թաղի մէջ հայակաղ տուն
ունի . ի՞նչ փոյթ է . չէ՞ մի որ Գաղղիացի
ազգը առաջինէ ըսողը իր բաւարկացինն սը-
կըղբեր դուրս հաներ է . ինչո՞ւ ուրեմն
միւր ազգն ալ չպիտի հետեւի Գաղղիական
ազգին . պիտի ըսուի դարձեալ որ 300 ի
մաս թաղեցիք Շամոտանճեանի ընտրութեան
ազգոյնաւորութեան դէմ կը բողոքեն այ-
սօր . մանաւանդ թէ ընտրութեան եղանա-
կը անօրինակ կը համարեն , ի՞նչ փոյթ է . զօ-
րան որ համազօրութեան մարդը այսպիսի մանր
մունքն եւ չնչին բաներու վրայով վարժուած
է արհամարհառ աչօք նայիլ : Բայց . . .
որ ունիցի ականջն ընելոյ ըսկցէ :

Երեսփոխանական ընտրութեան տութիւն միացեալ Թաղերուս ողջամիտ մասը որ զԺաղդաբար փոքրագոյն մաս մը կը կազմէ հասերու անտարբերութեան շնորհիւ, ուր ուրեմն աչէրը բացաւ. ուղեց Ղինճիրճեան ցարութիւն անաւ անձին վերայ ունեցած համարումը արդեամբ յայտնել, Ղինճիրճեան ցարութիւն ուսումնական երիտասարդ մէ, ո՛չ փառասէր այլ համեստ իւր անձը վրայ մեծ համարում չունի. ուսման եւ կրթութեան բարեկամ ըլլալով թաղերուս մէջ գործակիցներ ունեցած է որոնք իրեն պէս դպրոցներու բարեկարգութիւնը իրենց նշտաւոր ունին ո՛չ աւելի ո՛չ պակաս Առաջին քուէարկութեամբ 76 քուէ վառակած է Երեսփոխանութեան համար եւ վսեմ. Օտեան էֆէնտիկ հետ Ժողովուրդաւորութեան ժողովրդեան համաձայնական ընտրութեան մէջ, Բայց զգործներու բարեկարգութեան ուխտաւ թշնամիներու զեղելով Ղինճիրճեանի ընտրութիւնը արդեւել, Բ. քուէարկութեան համար առաջն ընտրողական ժողովը դիւանին դիտութեան ուժմունքի չափ մեծանց քուէ զրկած են որոնք իրենց ընտրողական իրաւանց մասին անտարբեր էին առաջին ընտրութեան ժամանակ. միանգամայն ֆեռհեայի ձեռամբ այս նոր ընտրոյցներու տուն քուէ զրկած են Ղինճիրճեանի քուէ չտալու. Շահառանճեանի եւ Էւթեքանի ներդրատակը ոչ թէ Օտեան էֆէնտիկ ընտրել էր, վրան զի այս վերջինին ընտրութիւնը իրենց համար անտարբեր բան մ'էր, մանաւանդ որ Օտեան էֆէնտի Եէնի դարուի եւ իւսնիկտար Եէնի մահալլէի թաղերու կոզմանէ Ժողովուրդաւորութեան ընտրութեան հաւանքի հարկի տալար մ'էր. Մարտ 22 օրը Շահառանճեանի եւ կուսակցաց համար տաղհնապալի օր մ'էր, Ուստի խահիճի Սերալլէի, Ղլմախ Գալուտաի, Ջէօիճիքի Գրիգորի միջամտութիւնը մեծ կարեւորութիւն ունէր իրենց համար. ասանք ըսելէ այն խորհրդարանը կը հրակրուին նոր ընտրողներու ապօրինաւորութեան եւ առաջին քուէարկութեան մասնակցող ազգայնաց քուէ զրկուած չլլալու դրան

յայտաւորեալն կամ դարձանի նշառատակին դէմ բողոքողները պիտեալ համար, ճամռանճեան եւ ընկերութեան կուսակիցները խորհրդարանը կը խռովեն ապրիլի քուէարկութեան պաշտօնական կանգնելու : Ճամռանճեան խորհրդարանի մէջ յայտարարութիւն կընէ որ Սահմանադրութիւն չկայ : Եւ Սահմանադրութիւնը խրկման Հայդելի ձեռամբ խեղդեալ փորձ կը վարձուի : Աւարեւելոյ քահանան ժողովրդեան յուշումը հանաքօրէն՝ համբոյ անմեղ պատանդի մը թեւեւեմէն կը բռնէ որպէս զին տիրող զիւրանայ եւ ինքն ալ երկու պատուի կիլիկիցէ պատանդին երեսին եւ վեշել ներքեւ ճայ, կրօն, այս Սահմանադրութեան ճամռան խորհրդարանը այս ամսին ջանքերը պարսպը կեննեն : Դործադիր Յանձնաժողովոյ հրահանգը եւ քուէհամարի ընթիլն էրարապետէ Եփէնտիի անտանան պիտեալ խնդրաձեռնալ բերանը կը կտրիկեն : Եւ քահանայ փրկութեամբ վարչութեան որոշմանը կը յանձնուի գործը :

Ինչպե՞ս ենք այս ամենը պատկերել հեռացանք մեր նպատակին . մենք կողմնիք իմանալ թե՛ միացեալ թաղերու օայտօրումն չարածմը ի՞նչ նշանակութիւն ունիւր : Ըստիք թե՛ թաղերուն գործունեայ ազդեցիկը փոքրագոյն մաս մը կը կազմեն . կենցո՛ւ, վասն զի ազդեցնող մեծագոյն մասը անտարբեր է այսօր, վասն զի Սարմաթիօմբուդի թաղեցւոյ մէջ մասը Պալատութեան յարեալ միտում ցոյց կուտայ . վասն զի յետագէ՛մ կուսակցութիւնը պատերազմագլխանի մը ամեն հանգիստներէն ունի, այսինքն Շամառանէն Ալեքսիս աղա մ'ունի ձեռնարկ թաղական խորհրդակցանքուն մէջ մասը՝ գնդապետ եւ դաս մը մարդեր՝ զօրականն : Ասոնց նպատակը որոշ է . կայ հրամայող մը որոյ ամեն մէջ հրամանին հըրու հնազանդալ են միւսները . անոնց գործերու եղանակը ռազմական է . իսկ օղջամիտ մասի գործերու ռազմականը՝ այն որոշ դժուած էջ . Հարկ է ուրեմն որ այս մասն ալ ունենայ իւր յիններալը, գնդապետները եւ զօրականները, Հողաբարձութեան պաշտպան եւ բարեկամ ընկերութիւնը պէտք է աշխատի ամեն կողմ՝ հիւղեր բաղմացներու եւ թշնամիին բանակին մէջ բաժանուած դերու . պէտք է ամեն մէջ զօրական բանակը ստուարացնելու փոյթ ժողով : Լուսաւորութեան բարեկամները թո՛ղ դիմանան որ վերթիօր Հիւսիս լուսմին պէս Եւրոպահա մէջ գէշ խոտ չկայ, հայտ մշակները գէշ են . պէտք է ուրեմն մշակներ հասցունեն տառա հունձք քաղելու համար . մանաւանդ թաղեցւոյ անտարբեր մասին մէջ գաղափար տարածելու աշխատելու : Այսօր Ձինճիթեան մը յալոյդեցան Եւրոսիոսան բնորէր . այս չէ մեծ գործ . այլ Շամառանէն անկ անուումն թողած ինքն երկտասարդութիւնը իրենց արդար գոտին շահիլ է մեծ գործ : Եսխապէս ամեն անձնական նկատում, թշնամութիւն , հակադասութիւն մէկդի թողելու եւ մէկ կեդրոնի մը շուր կողմը խմբուիլ ստիպելու են . միտքերու մէջ փոփոխութիւններ յառաջ տանելու են . հակադասութեան գէ՛մ ո՛չ թէ հակադասութեամբ այլ համոզումը իրեն զենք գործածելով մղելու են . դիտանա՛ն որ անգլիէնիք ինչպէ՛ս Սերովիչ , Գիւրքէի Ասատուր եւ այլն ստիպութիւն են . վերջապէս Հիւսիս խօսքը նշանաբան պէտք է ընտրեն իրենց . Զապէնիչ շատ անխելք բան , բայց համոզելն է իրան մեծ յառաջ . — Համոզելով պիտի կարենան յետագէտներու բանակը ցլի եւ ցան ընել : Թող ուրեմն առնուան անոնց ձեռքէն ըստ մեծի մասին անմեղ զօրականները որոնք իրենց առաջնորդներու գլխաւորութեանց կայր գործիք եղած . են եւ Եւսի՛ պիտի տեսնեն որ Լուսաւորութեան ուխտաւոր թշնամիները անմարմին գլուխներ պիտի գտնան եւ անխելք պիտի ըլլան զպարօցայ յառաջադիմութեան գէ՛մ խօչնիւղոսներ հանելու աշուհներ :

Շամսաճեանի եւ ընկերակցաց հետ
հաշուոյն վրայօք ուղիւ առթիւ :

This image shows a blank, aged, cream-colored page, likely an endpaper or flyleaf from an old book. The paper has a slightly textured appearance with some minor discoloration and faint smudges, characteristic of old paper. The left edge of the page shows the binding of the book, and the overall tone is a warm, off-white or light beige.